

Diskusjonsnotat – Nytt partiprogram 2025-2029

Grønn omstilling

Innledning

Hvordan skal Norge lykkes med den grønne omstillingen? De neste tiårene skal samfunnet vårt gjennom en omstilling fra den fossile, lineære og naturnedbyggende økonomien til den fornybare, sirkulære og naturpositive økonomien. Dette vil være den viktigste omstillingen i vår historie, og legge premissene for hvilken verden generasjonene som kommer etter oss skal arve.

Det ligger enorme muligheter i den grønne omstillingen. Arbeiderpartiet skal prioritere å skape nye godt betalte arbeidsplasser i fremtidens næringer. Vi må investere i å fornye Norge, i å gjøre Norge til en leder innen fremtidens høyteknologi. Slik vil Arbeiderpartiet føre en politikk som ikke bare sørger for at Norge lykkes med en grønn omstilling, men som også legger til rette for en rettferdig omstilling som sikrer gode jobber i fremtiden. Det er vår oppgave å føre en politikk som sørger for at omstillingen ikke går på bekostning av folks velferd og trygghet.

Arbeiderpartiets politikk skal gi bidra til å realisere muligheter og skape trygghet. Veien mot lavutslippssamfunnet innebærer endring for alle deler av samfunnet vårt. En omstilling til en lavutslippsøkonomi gir mange muligheter, men skaper også utfordringer. Arbeiderpartiets viktigste jobb i klima-, energi- og næringspolitikken er å sikre at alle samfunnssektorer gis mulighet til omstilling.

Dagens situasjon

1. KLIMA OG FOSSIL ENERGIUTVINNING

Klimaendringene gir alvorlige konsekvenser. Norge opplever raskere oppvarming enn verdensgjennomsnittet, spesielt på steder som Svalbard. Dette forventes å fortsette, og vil øke risikoen for ekstremvær, tørke, nedbør, oversvømmelser og havforsuring. Norge har forpliktet seg til å redusere klimagassutslippene med 55 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990-nivået. Parisavtalen krever at Norge blir et lavutslippssamfunn innen 2050, med 90-95 prosent reduksjon i utslippene. En nylig rapport fra FNs miljøprogram viser at planer for olje-, kull- og gassutvinning globalt overstiger det som er forenlig med 1,5-gradersmålet som Parisavtalen fastsatte for global oppvarming.

2. KRAFTBEHOV OG STRØMPRIS

Norge står overfor utfordringer med en betydelig andel fossil energi og behovet for grønne industriinvesteringer. Prognoser antyder kraftunderskudd allerede i 2030, og for å nå klimamålene trengs 34 terrawattimer (TWh) ny kraftproduksjon. NVE forventer en styrking av kraftbalansen, spesielt fra havvind, med potensial for 8 TWh ny produksjon innen 2030. Utvikling tar tid, og konflikter begrenser prosjekter. For at vi skal ha rimelige strømpriser, må vi ha nok kraft. Å legge til rette for grønn industri og utnytte potensialet for økt kraftutbygging er avgjørende for å skape verdier og arbeidsplasser. Samtidig må Norge balansere kraftbehovet med klimakrisen og behovet for å skape arbeidsplasser.

3. TAP AV NATUR

Naturnedbygging truer livsgrunnlaget vårt, påvirker økosystemer og reduserer biologisk mangfold. Norge mister årlig to millioner tonn CO2 på grunn av nedbygging av natur. På 30 år ble den villmarkspregede naturen redusert dramatisk fra 50 prosent til kun 11,5 prosent av Norges fastlandsareal. Arealendringer utgjør den største trusselen mot norsk naturmangfold, og dette reflekteres i rødlistene. I 2021 er 4957 arter oppført på rødlisten(?), hvorav 2752 er truet, mens 2018-rødlisten identifiserer 285 naturtyper, hvorav 74 er truet.

Veien videre

1. KLIMA

Klimaendringer er vår største trussel. Ekstremvær, forsuring av havene og smelting av Arktis øker. Vi må erstatte fossil energi med fornybar for å nå klimamålene. Verdens energiforsyning er dominert av kull, olje og gass, og det haster å redusere forbruket og kommersialisere utslippsreduserende teknologi. Norge må finne balansen mellom å sikre energitilgang, velferd og samtidig redusere klimagassutslippene med 55 prosent innen 2030. Utfordringer knyttet til nasjonale versus internasjonale utslippskutt, kvotebruk, petroleumsnæringens rolle, og offentlig støtte til industri og næringsliv er sentrale.

2. NATUR OG AREAL

Verdens land har gjennom naturavtalen forpliktet seg til å stanse global nedbygging og ødeleggelse av verdifull natur innen 2030. Målene inkluderer å beskytte 30 prosent av jordens land- og havområder, og starte restaurering av 30 prosent av ødelagte naturområder. Det er også mål om bærekraftig forvaltning og involvering av hele samfunnet. Diskusjoner om prioritering mellom økonomisk vekst, arbeidsplasser og naturvern, fordeling av begrenset areal mellom ulike formål, og bærekraftig bruk versus vern er sentrale problemstillinger.

3. SIRKULÆRØKONOMI

Sirkulær økonomi, der ressurser og produkter brukes effektivt og lenge, er avgjørende for å nå våre klimamål. Norge har utfordringer med høyt materielt forbruk, og OECD anslår at vi har det tredje høyeste materielle forbruket blant OECD-land. Norge må jobbe mot EUs sirkulære indikatorer, spesielt innen avfalls- og gjenvinningsstatistikk, der vi henger etter. EU innfører bærekraftsrapportering for store selskaper fra 2024, og dette utvides senere til også å gjelde små og mellomstore bedrifter (SMBer). Sirkulær omstilling er nødvendig for klimaomstilling, og politikken må støtte omstillingen uansett bedriftens størrelse.

Vi må se på hvordan vi kan stimulere overgangen til en sirkulær økonomi, balansere virkemidler som reguleringer, skatter, produsentansvar, offentlige innkjøp, og hvordan staten kan være en pådriver gjennom eierskap og innkjøpsmakt.

4. FORNYBAR KRAFT

Arbeiderpartiets mål er tilgjengelig kraft til rimelige priser i hele landet. Høye strømpriser og prisforskjeller skyldes energiknapphet, nettflaskehalser og lav fyllingsgrad i vannmagasiner. Det regjeringsoppnevnte Strømprisutvalget anbefaler politikk for varig kraftoverskudd og bedre nettutbygging for jevnere priser. Norge er avhengig av væravhengig vannkraft, men mellomlandsforbindelser gir fleksibilitet. EØS-avtalen gir ikke rom for eksportrestriksjoner, og norsk industri trenger tilgang til fornybar kraft og det europeiske markedet. Vi må se på hvordan sikre rimelige strømpriser som også involverer tiltak for jevn prisfordeling, betydningen av lik versus lav pris, og hvordan øke fornybar kraftproduksjon.

Spørsmål til diskusjon

- Hvordan skal Norge fortsatt sikre nok strøm, velferdsvekst og samtidig nå målet om å redusere utslipp av klimagasser med 55 prosent innen 2030?
- Hvordan skal Arbeiderpartiet sikre en rettferdig grønn omstilling for folk og næringsliv?
- Utgangspunktet er at forurensere betaler. Men hvilken rolle skal det offentlige spille når det kommer til raskere omstilling av industri og næringsliv?
- Er økonomisk vekst, ny verdiskaping og arbeidsplasser viktigere enn å ta vare på natur og viktige økosystem?
- Hvordan skal knapphet på areal fordeles mellom ulike hensyn framover. Skal politikere prioritere mellom kraft, bolig, veier og hytter? Eller trenger vi prissignaler (avgift, naturbidrag o.l) som forteller beslutningstager hva naturen er verdt?
- Hvordan kan stat og offentlig sektor være pådriver for en sirkulær omstilling, gjennom eierskap og aktiv bruk av innkjøpsmakt?
- Hvilke tiltak bør Norge gjennomføre for å sikre rimelige strømpriser i hele landet?
- Hvordan kan vi legge til rette for mer fornybar kraftproduksjon?

